

## COL·LOQUI

**Sr. Josep Ylla-Català:** Vostè ens ha plantejat com a tema una cosa que ens ha anat sortint en totes les ponències: la relació entre llei i justícia. Vostè ha dit que Antígona pot ser la desobediència. Ara li faig la pregunta: és que Antígona podria ser la justícia? Això ens porta, en el fons, al problema del dret natural. Sòfocles ho té molt clar: hi ha d'haver una llei eterna i absoluta. Però quina és? A partir d'aquí és cert que tot dret necessita poder-se agafar en allò que és just. Aleshores és quan la postura d'Antígona queda plenament justificada. Seria molt interessant que existís una altra obra on Creont hagués d'escoltar dues Antígones i aquestes defensessin coses contradictòries. Una que demanés l'enterrament de Polínices i l'altra, la conjura i confiscament dels seus béns. Creont apareixeria com aquell que es troba enmig i ha de decidir davant de posicions tant contràries.

**Sr. Antoni Bosch:** *Antígona*, recordem-ho, és una obra d'art. I com a tal pot tenir diverses lectures. La contraposició entre Creont i Antígona és la contraposició entre Creont, o la llei jurídica, i Antígona, o la llei moral.

**Sr. Jordi Sales:** Recordem que Antígona és desobedient perquè la Ciutat ha alterat, amb la seva raó política, el deure sagrat d'enterrar el germà. El tema és el conflicte entre la llei i la dissidència política -la Ciutat que s'extralimita-. Si la raó política s'extralimita conquerint la intimitat familiar provoca la pèrdua de la "sang", de la família, perquè el subjecte polític és familiar.

**Sr. Dídac Ramírez:** En la comunicació vostè ha dit que hi ha un paral·lelisme entre *Nomos* i *Logos*; el *Nomos*, amb Sòfocles, i el *Logos*, en Sòcrates. I Heràclit, com queda? Perquè també és del *Logos*. A més hi hauríem d'afegir un tercer concepte *Cosmos*. En els presocràtics, la conjunció de *Cosmos* i *Nomos* ens dona la llei universal, científica... De totes aquestes lleis, quina és la universal?

**Sr. Antoni Bosch:** Prenc el *Logos* en el sentit de Sòcrates i Plató, almenys tal i com el pare de la filosofia el descriu en *El sofista*.

La posició de Plató supera aquell *Logos* de Parmènides i Heràclit que té més de cosmològic que de vinculació amb el *Nomos* de la *polis*.

**Sr. Salvi Turró:** Tornant a l'argument de la tragèdia. Creont no pot tenir pietat concedint l'enterrament per un motiu que és anàleg al d'Antígona, però en un altre nivell: si el que ha lluitat contra Tebes fos enterrat a Tebes profanaria la ciutat perquè ha lluitat contra els déus de la ciutat; amb la seva acció, i situat a fora de la ciutat, ha servit a uns altres déus que van contra Tebes. En canvi, vist des de la moral del clan familiar, que és prepolítica, que hagi lluitat en pro o en contra de la ciutat no importa. És veritat que hi ha l'oposició entre la llei jurídica i la llei moral, però no hem de perdre de vista que hi ha dues legalitats merament fàctiques que es contraposen: les lleis antigues de quan la *polis* no tenia divinitat i autonomia com a *polis* i regnava la religió de la família, i un cop la *polis* s'ha constituït com a tal i té els déus propis, la nova religió se sobreposa a l'anterior: un nou codi jurídic se sobreposa al vell.